



Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi Thomae tomi quinque

Accvratam Qvæstionvm D. Thomæ, Ab LXXXIV. Vsqve ad finem: &
Disputationum de virtute Pœnitentiæ, De Clauibus, De Sacramentis
Pœnitentiæ, & Extremæ Vnctionis, De Purgatorio, Suffragiis & Indulgentiis,
expositionem complectens : Accesserunt Indices quinque: ... Postremus

Suárez, Francisco

[Köln], 1616

Sectio 4. An hæc virtus detestetur peccata vt rationi contraria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93815)

hic sensus est plane falsus, & improbabilis alias nūquam posset homo vnico simplici actu omnia peccata detestari: & ita moraliter loquendo, non possemus habere in vno momento vniuersalem Pœnitentiam omnium peccatorum: quod esse falsum experimento constat, & infra latius tradetur. Sequela patet, quia non posset homo simul tam varios actus detestandi peccata, & sub variis motiuis perfecte elicere. Vnde eadem experientia docet, quando homo simul detestatur omnia peccata, vno simplici motu ab illis auerti: & aliqui rationi omnibus communi inniti. Tandem in ipsis peccatis constat reperiri aliquam conuenientiam, vel in ordine ad rectam rationem, cui opponuntur: vel in ordine ad Deum, à quo auertunt, & cuius legem transgrediuntur; vel in ordine ad pœnam, &c. Et secundum quamcumque conuenientiam ex his potest consergere sufficiens ratio communis omnibus peccatis, ad detestanda illa. Et hoc modo diximus supra virtutem charitatis; & spei sub propriis motiuis posse detestari omnia peccata.

Alter sensus esse potest, non dare motiuum speciale in se, & generale dicto modo, quod specialem virtutem requirat distinctam à charitate, spe, religione, & obedientia. Et hoc sensu, magis probabilis est illa sententia: sed nobis etiam videtur esse falsa, vt diximus, & distinctius concludemus infra disp. 7. Alter vero sensus excogitari posset, quod non est ab illis auctoribus intentus, scilicet, motiuum illud, quod præcise inducit ad detestationem peccati, & intentionem destruendi illud, nõ esse ita proprium alicuius virtutis, vt nõ supponat aliud primarium, in quo virtute contineatur. Qui sensus recte declaratus verus erit, iuxta secundam assertionem positam, & iuxta illud principium, quod virtus, quæ est ad tollendum malum, vel relatiendam iniuriam, per se primo est ad aliquod bonum prosequendum, sicut in præsentibus dicimus ius diuinum, vt tuendum, seu illatum seruandum, est primarium obiectum huius virtutis.

SECTIO III.

Que virtus detestetur peccata vt rationi contraria.

Am vero superest, vt, quod supra promissimus, explicemus, videlicet, cuiusnam virtutis sit detestari peccata omnia sub illa præcisa ac generali ratione, quod contra rationem sunt. Et ratio difficultatis est, nam obiectum illud formale non est specificum, sed genericum, & ideo non videtur posse constituere definitam speciem virtutis. Nam si illam constituat, aut erit temperatia aut iusticia, aut alia similis: nulla autem huiusmodi esse potest. Vnde dici posset, illum actum ad nullam determinatam virtutem pertinere, sed ab omnibus, & à quolibet seorsim elici posse, quia omnes versantur circa aliquod honestum bonum, in quo cõmunis ratio honesti boni includitur, & ideo quælibet potest propter illam rationem, etiam præcise sumptam, operari. Sicut species intelligibilis representans specificam naturam, potest esse principium sufficiens ad cognoscendam naturam genericam, vt sic, supposita virtute, & efficacia potentia ad præciscendum.

Verumtamen hæc responsio sustineri non potest, quia constat ex Metaphysica, rationes formales obiectorum, quæ in esse rei genericæ sunt, respectu actuum mentis posse assumi vt specificas in ratione obiectorum formalium, vt contemplatio hominis, vt sic, indiuidua est, & singularis, etiam si obiectum eius sit natura vniuersalis, & conceptus animalis, prout est formaliter in mente, specificus

A est, & diuersus in specie à formali conceptu hominis vt sic, quamuis ratio obiectiua eius generica sit in re: idemque proportionaliter inuenitur etiam in rationibus vniuersalibus, vel etiam in transcendentalibus. Idem ergo sine vlla dubitatione inuenitur in actibus voluntatis; nam illa etiam est vniuersalis potentia, quæ communes rationes præcisas, & abstractas attingit: vnde illa obiectiua in præ comparantur ad actus voluntatis vt specificæ, etiam in esse rei, sint vel genericæ, vel communi-ores. Sic igitur actus, quo voluntas amat bonum absolute, vel bonum honestum, vt sic, est quidam actus specificus, quia non potest esse in rerum natura, quin in aliqua vltima specie constitutus sit. Ille autem actus distinctus est in specie ab omnibus actibus virtutum particularium, vt Temperantia, Iusticia & similia, quia nec potest esse eiusdem speciei cum omnibus illis, cum illi inter se specie distinguantur: neque etiam potest esse eiusdem speciei cum aliquo illorum tantum, cum non sit maior ratio de vno quam de alio, sed æqualis sit distinctio in obiectis. Est ergo ille actus in quadam propria, & determinata specie vltima actus honesti voluntatis cuius obiectum formale, est ratio honestatis, vt sic, quatenus sumitur vt proprium, & particulare motiuum, sub qua cõsideratione induit rationem specificam obiecti formalis. Et idem est de alio actu, qui huic correspondet circa malum, seu peccatum detestando illud sub hac præcisa ratione, quia turpe est, & contrarium rationi: sunt enim, vt dixi, hi actus inter se connexi, eademque est vniuersalis ratio: Vnde obiter constat, non esse simile exemplum quod supra adducebatur de specie intelligibili, etiam si gratis demus id quod assumitur: nam species intelligibilis cum sit quasi semen obiecti, cuius vicem gerit, illi secundum se commensuratur, & ideo potest esse principium ad cognoscendum illud, vel ad æquate, vel secundum rationem aliquam communem, & quasi partialem: habitus autem cõmensuratur actibus à quibus generatur, & non tendit in obiectum, nisi sub formali ratione obiectiua illorum.

Si ergo hic actus aliquem habitum in voluntate producat, talis habitus non poterit esse aliqua virtus particularis, seu quæ versetur circa particularem rationem boni honesti, vt Temperantia, Iusticia, &c. Sed erit specialis quidam habitus bonus distinctus ab his omnibus. Quod facile patet, tum quia actus generat habitum sibi commensuratum, tum etiam quia ratio facta de actu applicari potest ad habitum, scilicet, quod nec potest esse eiusdem speciei cum omnibus virtutibus simul, cum illa inter se distinguantur, nec potest esse eiusdem speciei cum vna potius, quam cum aliis. Deinde quia ille actus non tendit in obiecta aliarum virtutum secundum proprias rationes earum: Ergo non potest inducere habitus proprios talium virtutum. Vnde vterius è conuerso concluditur, huiusmodi actum non elici ab habitibus aliarum virtutum, sed si ab aliquo habitu elicitur, solum est à proprio & specifico habitu sibi commensurato. Primum quia talis actus ab illo tantum habitu elicitur, qui per similes actus introduci potest. Secundum quia talis actus nec potest elici ab omnibus virtutibus simul, cum illa solum operentur sub propriis rationibus, & motiuis, quæ sunt varia, & distinctissima: neque etiam elici potest ab aliqua determinata virtute ex omnibus illis, tum quia nõ est maior ratio de vna quam de alia, tum etiam quia motiuum operandi longe diuersum est in illo habitu, & actu, quam sit in cæteris virtutibus particularibus. Vnde propriam etiã habet difficultatẽ quã nulla particularis virtus habet, eo quod cõfusa saltem, & implicite, omnia complectatur.

Hinc vero sumperit aliqui occasionem dicendi, illum actum elici à virtute charitatis, quia illa est virtus optima.

Dicitur peccata detestari ad proprias virtutes non speciales.

Prima scriptura.

virtus vniuersalis, virtute complectens omne bonum, vnde proprium illius actus est, velle placere Deo in omnibus, qui actus eiusdem rationis est cum eo de quo agimus. Cui sententiæ fauere videtur D. Thom. artic. sequenti, ad primum, dum ait, diligere bonum, & gaudere de illo, & tristari de opposito malo, esse actus elicitos à Charitate. Sed contra hanc sententiam æquè procedunt rationes factæ, quia Charitas, licet virtute, & causalitate sit aliquo modo vniuersalis, tamen in ratione obiectiua respicit determinatam rationem boni diuini, vt sic: vnde actus proprius Charitatis non minus distinguitur ab actu, qui versatur circa bonum honestum in communi quam actus iustitiæ, Temperantiæ, & similitum virtutum: Ergo non potest Charitas elicere talem actum. Et confirmatur primo, nam Charitas essentialiter est amicitia: vnde, quicquid per se proxime operatur, est sub ratione amicitia, & consequenter cum habitudine ad Deum, quem respicit, vt supremum bonum, & amicam: ille autem actus, de quo agimus, nullo modo pertinet ad amicitiam, sed solum ad rationem boni honesti, quatenus honestum est. Ergo non potest hic actus à Charitate elicari. Alioqui (quæ est secunda confirmatio) talis actus amandi bonum, vt sic, & detestatio peccati, quia repugnat rectitudini rationis, aut fidei, esset sufficiens ad Charitatem obtinendam, sine proprio & peculiari respectu ad Deum, quod est plane falsum.

*Non est hæc
datus actus
actus chari-
tatis.*

Atque his, & similibus rationibus conuinci potest, huiusmodi actum non pertinere ad virtutem obedientiæ, vel iustitiæ legalis, vt alicui videri posset, eo quod illæ virtutes sint etiam vniuersales, quatenus versari possunt circa quascunq; materias virtutum, aut vitiorum. Nam hæc virtutes in his materiis respiciunt propria, & specialia motiua contenta sub generali ratione boni honesti, vt particularia sub vniuersali, qualia sunt subdita superiori, & præcepto eius, quod est formale motiuum obedientiæ, & seruare communia iura seu commune bonum reipublicæ, quod est formale motiuum iustitiæ legalis, si recte intelligatur. Et ideo æquè distinguuntur hæc virtutes ab habitu operante ex sola ratione boni honesti, vt sic, ac aliæ virtutes particulares, quæ in quadam vniuersalitate habeant maiorem convenientiam, quæ solum materialis est, quatenus in eisdem fere materiis versari possunt, licet sub diuersa ratione formali.

Possent vero aliquis dicere, his rationibus potius concludi illos actus ad nullum omnino habitum pertinere, neque illum in voluntate generare, quia sicut voluntas per se, & natura sua, est satis propensa ad amandum bonum in communi, & fugiendum malum, vt sic, ita etiam se propensa ad bonum honestum in communi, & ad detestandum contrarium: neque in his obiectis vel actibus, vt sic, inuenitur difficultas, ob quam vincendam habitus necessarius sit. Omnis enim difficultas prouenit ex particularibus obiectis, seu materiis, quæ per proprios habitus virtutum particularium tollitur: vnde, si quis habeat iustitiam, temperantiam, & similes virtutes, nullam certe difficultatem sentiet in amando bono honesto quatenus tale est, & contrario malo detestando. Tribuiturq; hæc sententiæ D. Thomæ, q. 16. de Verit. art. 1. ad 7. Sed ibi nihil dicit, potiusq; fauet oppositæ sententiæ, quatenus ponit in intellectu habitum syndereis à potentia distinctum, quæuis illum ponat naturalem, de quo alias. Citatur etiam in 3. d. 27. quæst. 2. artic. 3. ad 5. vbi ait, philosophos non posuisse in voluntate virtutem moralem in ordine ad vltimum finem, quorum sententiam probare videtur. Tamen, vt vera sit, intelligenda est de vltimo fine formali, seu de bono in communi, nam respectu particularis finis vltimi, veri, & efficaciter prosequendi, reuera est aliquis habitus ne-

D. Tho.

*Quarta opi-
nio negans
actum elici
ab habitu.*

cessarius, etiam infra terminos finis naturalis, vtrahilariius ostendendum est. Aliis vero locis docet generatim D. Thomas, in voluntate non esse virtutes, nisi vel ad supernaturale bonum, vel ad illud, quod est ad alterum, vt patet in 1. 2. quæst. 56. artic. 6. & quæstion. 1. de Virtut. artic. 5. Verum tamen, hæc sententiæ D. Thomæ, quoad hanc partem magnam habet difficultatem alibi tractandam. Et præterea dici potest, bonum honestum, vt sic, extendi etiam ad illud, quod est ad alterum, & ex hac parte postulare habitum. Itaque D. Thomas in hac parte nihil expresse locutus est. Ille autem modus dicendi, quantum spectat ad alterum, & ex hac parte postulare habitum, non multum refert, quia siue principium talium actuum, ex parte voluntatis, semper sit sola potentia, quatenus per se est satis propensa ad illos, siue sit habitus acquisitus per tales actus: semper verum est, obiectum formale talium actuum, esse ipsum generale motiuum honestatis secundum se, ac præcise sumpta.

Difficile tamen creditur est, per huiusmodi actus nullum habitum generari. Primo, quia videtur hoc experientiæ repugnare, nam ex ipso vsu, & exercitio interiorum actuum virtutis constat, hos actus vniuersales multum conferre ad facilitatem acquirendam in operatione virtutis: signum est ergo, relinquere habitum, nam hoc indicio probamus per alios actus acquiri habitus. Deinde obiectum horum actuum per se consideratum, est difficile, nam respectu illius est quædam repugnancia inclinationum, & propensionum voluntatis: Ergo hoc facis est, vt acquiratur habitus. Antecedens declaratur, nam licet in voluntate sit magna propensio naturalis ad honestum, vt sic, tamen etiam est naturalis inclinatio ad bonum commodum, & delectabile ipsi nature, & ipsi corpori. Nam cum anima rationalis, vt sic, sit forma corporis, ad ipsius commodum est propensa, etiam per voluntatem, quæ est proprius appetitus anime rationalis quatenus talis est. Ex hac autem inclinationum diuersitate oriri solet difficultas in operando, & inde etiam oritur necessitas aliarum virtutum moralium. Vnde probatur etiam prima consequentia, quia habitus bonus, & virtutis, circa obiectum bonum, & difficile, necessarius est. Nec refert quod hæc difficultas ex materiis, seu obiectis particularibus oriatur, hoc enim verum est in exercitio particularium actionum; prouenitque ex eo, quod rationes vniuersales non existunt, neque exercentur nisi in particulari: nihilominus tamen, sicut ex obiectis particularibus colligimus difficultatem obiecti specifi, ita etiam colligere possumus difficultatem obiecti in genere, seu in maiori abstractione aut vniuersalitate propositi. Atque ita bonum honestum, vt sic, difficile concipitur, non ex solis rationibus particularibus, sed ex hac communi, quod repugnat aliquo modo sensui, & inferiori nature. Loquimur autem de bono honesto comparatione actus voluntatis efficacis, & propositi absoluti exequendi illud, & vitandi, ac detestandi oppositum, solum quia turpe est. Nam respectu alicuius simplicis affectus, & complacentiæ, nulla apparet in illo obiecto difficultas, & propter hunc actum non esset forte necessarius habitus: at vero respectu absoluti propositi arduum est, & difficile obiectum, vt experimento etiam intelligi potest. Sicut amor simplicis complacentiæ ad Deum difficilis non est, amor autem obedientialis, cum ab soluto proposito placendi illi in omnibus, satis difficilis est, idemque fere est de aliis actibus vniuersalibus.

Nihil autem refert quod hæc difficultas possit minui per alias particulares virtutes, cum quia respectu horum actuum vniuersalium vnaquæq; ad summum potest moderari difficultate, quæ ex propria

Refertur

8.

DISPUTATIO III.

De actibus virtutis Pœnitentiæ in communi.



De his actibus sub hac ratione pauca scribunt Theologi, sed fere solum de contritione, & attritione in particulari: mihi tamen res necessaria visa est tum ad melius cognoscendas rationes particulares dictorum actuum, tum ad comprehendendam naturam huius virtutis. Dicam igitur, cuius facultatis sit hic actus, quomplex, qualis, & quam efficax, & quam vniuersalis sit.

SECTIO I.

Verum actus Pœnitentiæ sit actus voluntatis & quomplex.

Vlgi opinio esse videtur, actum Pœnitentiæ esse appetitum sensitium: nam si dolorem sensitium non sentiant, vel etiam lachrymas non fundant, nunquam putant se verum actum Pœnitentiæ elicisse: e contrario vero hæretici huius temporis asserunt, fere nullum esse actum Pœnitentiæ, nisi intellectus tantum, illum videlicet, quo homo respiciat, & cognoscit, ac iudicat, se male egisse. Quibus occasionem præbuit Erasmus circa id Matth. 3. Pœnitentiæ agit, contendens non pœnitentiæ, sed respiciendi fuisse verendum. Quod si hæretici aliquem actum voluntatis adiungunt, solum est propositum bene viuendi in posterum, nam deestatio nem præteriti, vt otiosam, vt præsumptuosam reproband, vt potest videri in Rosensi art. 6. 7. & Bellarm. lib. 1. de Pœnitentiæ capit. 7. Catholici vero, licet conueniant hunc esse actum voluntatis, in eius tamen qualitate explicanda dissentiunt, vt videbimus.

Dico primo, Actus Pœnitentiæ est actus à voluntate elicitus, supponens actum intellectus sibi proportionatum, & regulariter habens coniunctum actum appetitus sensitium, vt consequentem ipsum. Prima pars conclusionis est certa ex D. Thoma hic artic. 4. & in 4. d. 17. q. 2. vbi communiter Theologi idem docent. Sumitur ex Tridentino sess. 6. c. 1. ibi. Dum peccatores se esse intelligentes, mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & deestationem, &c. & can. 4. definit liberum arbitrium effectiue cooperari in conuersione peccatoris: liberum autem arbitrium est ipsa voluntas. Idem colligitur ex sess. 14. cap. 4. Et ex Scriptura exigente ab homine conuersionem seu Pœnitentiæ ex toto corde. Ioel. 2. nam nomine cordis voluntatem intelligit, iuxta id Matth. 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Rationes sunt manifestæ. Prima, quia actus Pœnitentiæ est quidam actus iustitiæ: at iustitia voluntatis est. Secunda, actus pœnitentiæ aliquo modo attingit Deum quatenus peccatis offenditur: hoc autem obiectum solum potest attingi per rationem superiorem, atq; adeo per voluntatem. Tertia, quia actus pœnitentiæ opponitur peccato, quatenus peccatum est: at peccatum voluntatis est actus; & contraria versantur circa idem.

Dices, Pœnitentiæ est quædam pœna: pœna autem esse debet inuoluntaria: ergo & pœnitentiæ: ergo non potest esse actus voluntatis, qui est intrinsece voluntarius: Respondetur, potius esse de ratione pœnitentiæ, vt pœna per illam assumpta voluntaria sit, iuxta Augustinum de Vera & falsa pœnitentiæ cap. 18. & 19. Quia debet pœnitentiæ esse proportionata culpæ: hæc autem voluntaria fuit. Næc est de

pria materia nascitur, non vero illam, quæ est quasi adæquata his actibus: tum etiam, quia, licet omnes illæ virtutes simul sumptæ videantur ad hoc concurrere, tamen, id est quasi per accidens, seu per aliud, non vero immediate, & ex vitium actuum, neque vnquam ita omnino tollunt illam difficultatem, quin multum iuuari possint per proprium habitum commensuratum his actibus vniuersalibus. Sicut è conuerso quamuis voluntas sit naturaliter propensa ad delectabilia, potest hæc inclinatio magis ac magis augeri per habitus vitiatorum, quibus propensio ad virtutem quodammodo minuatur. Vnde si homo vitiosus exercet vniuersales actus sequendi suum appetitum in omnibus, quamuis ad particulare obiectum non descendat, acquirat sine dubio aliquem habitum, quasi vniuersalem, quo & propensior ad vitia, & ad virtutem difficilius reddatur. Deniq; si consideremus hos actus in ordine supernaturali, non videtur dubium quin etiam sub illis rationibus vniuersalibus possint actus honesti, & supernaturales fieri, quorum principium proportionatum, & intrinsecum non inuenitur in sola voluntatis natura; Ergo necesse est, vt in illo ordine, talibus actibus, aliquis habitus respondeat, quia voluntas per se, ac nuda non est intrinsece proportionata aliquibus actibus supernaturalibus. Ille autem habitus non erit charitas, neque alia virtus, quæ versetur circa aliquam particularem rationem boni honesti: ergo in ordine habituum inuisibilium datur specialis habitus attingens huiusmodi rationes vniuersales: Ergo similis dari poterit in ordine habituum acquisitorum.

Est ergo valde probabilis sententiæ, quæ affirmat hos actus generare habitum proprium, & particularem, habentem propriam speciem sumptam ex habitudine ad tales actus, & tale obiectum, sub præcisa, ac generali ratione sumptam, quod in ratione obiecti induit specialem rationem distinctam à particularibus bonis, & obiectis aliarum virtutum: sicut in scientiis contingit, aliam esse circa transcendentalem rationem, & aliam circa genericam, & aliam circa specificam. Atque hanc scientiam de illo habitu indicauit Medina Cod. de Pœnitentiæ tract. 1. quæst. 1. ad quartum. Neq; abstat, quod Aristoteles, D. Thomas, & alij Philosophi morales tractando de Virtutibus nullam mentionem de hoc habitu fecisse videntur: forasse ea de causa fuit, quod hic habitus non videatur esse perfecta virtus, sed quasi inchoata, eo quod, ad executionem propriam, & particularium virtutum, non descendat, vel certe quia ex propriis rationibus singularium virtutum poterat hæc quasi vniuersalis intelligi: neque enim necesse est, vt omnia fuerint ab aliis auctoribus distincte explicata.

Dices, Hoc modo possunt multiplicari habitus circa rationes vniuersales, quasi subalteras: vt vnum esse habitum circa bonum honestum, vt sic, alium circa bonum iustum, quod est magis contractum, & condistinctum à bono temperantiæ, & similibus: abstrahit vero ab obiecto iustitiæ communitatiæ, distributiæ, & legalis, & sic de aliis. Respondetur, idem fere in scientiis reperiri: vnde sicut in illis id admittitur, quando rationes formales obiectorum conuenienter sumuntur & abstrahuntur: ita etiam in habitibus voluntatis id admitti possit, nullum enim est inconueniens. Nam vbi actus multiplicentur ex distinctione formali obiectorum, possunt etiam habitus multiplicari, præsertim loquendo de habitibus qui sint simplices qualitates, vt ex principiis Metaphysicæ constat. Sed de hoc habitu hæc sufficiat obiter dixisse.

Verisimilitudo

Medin.

Obiectio.

Respons.

Variis sententiis.

Erasm.

Rosens. Bellarm.

Asser. 1.

D. Thom.

Conc. Trient.

Ioel 2.

Matth. 22.

Sarisf. obiecti.

C.

est de